

Nr 153.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående rörlig kredit för örlogsvarvens marinverkstäder; given Stockholms slott den 13 mars 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Ingvar Lindell.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1953.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HEDLUND, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför t. f. chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Lindell, följande.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1947:112 angående redovisning av tillgångar och skulder m. m. vid örlogsvarvens marinverkstäder beslöt riksdagen (skr. nr 186) bland annat att till Rörelsekapital för marinverkstäderna för budgetåret 1947/48 under fonden för förslag till statsverket anvisa ett investeringsanslag av 6 miljoner kronor.

Genom brev den 30 juni 1947 meddelade sedermera Kungl. Maj:t bestämmelser angående redovisning av marinverkstädernas vid Karlskrona och Stockholm örlogsvarv tillgångar och skulder m. m., att tillämpas tills vidare från och med den 1 juli 1947. Härvid föreskrevs, bland annat, att

marinverkstädernas tillgångar och skulder samt intäkter och kostnader skall redovisas å en av försvarets civilförvaltning för ändamålet upplagd diversemedelstitel, marinverkstädernas drifttitel. Såsom tillgångar skall å ifrågavarande drifttitel upptagas, förutom utestående fordringar och varor i arbete m. m., värdet av den del av marinverkstädernas förråd av material, som icke kan anses vara av beredskapsnatur. Prissättningen av produkter och arbeten för statsmyndighet skall enligt bestämmelserna så passas, att täckning erhålles för utgifter, som är hänförliga till hyra, material, materialomkostnader, avlöningar och tillverkningsomkostnader, samt ränta å rörelsemedel, beräknad efter en räntefot av 3,6 %. Prissättning av produkter och arbeten för annan beställare än statsmyndighet skall medgiva täckning, förutom av nyssnämnda kostnader, jämväl av den å arbetet eller produkten fallande delen av pensionskostnader för de anställda ävensom av kostnader som är hänförliga till olycksfall i arbete. Vidare skall jämlikt bestämmelserna å marinverkstädernas arbetsmaskiner årligen verkställas avskrivningar, vilka avskrivningar skall beräknas i förhållande till ett för varje maskin vid avskrivningstillfället beräknat återanskaffningsvärde. Å arbetsmaskiner företagna avskrivningar tillgodoföres ett maskinersättningskonto, från vilket bestrides kostnader för ersättningsanskaffning av arbetsmaskiner. Under driftomkostnaderna redovisade resultatkonton avslutas å ett särskilt upplagt vinst- och förlustkonto.

Enligt förenämnda bestämmelser ankommer det på marinförvaltningen att årligen till Kungl. Maj:t före den 1 december ingiva förslag angående disposition av uppkommet överskott eller till täckande av uppkommen förlust å rörelsen.

Med skrivelse den 1 december 1948 överlämnade *marinförvaltningen* i enlighet med givet uppdrag redogörelse för erfarenheterna av bestämmelserna rörande marinverkstäderna, varjämte ämbetsverket i skrivelse den 4 samma månad framlade förslag angående disposition av uppkommet överskott å rörelsen vid marinverkstäderna under budgetåret 1947/48. Enligt förslaget skulle den för budgetåret redovisade nettovinsten, inemot 600 000 kronor, till viss del disponeras för inköp av utrustning m. m. för verkstäderna och i övrigt föras i ny räkning. Vidare skulle ränta å icke i anspråk taget rörelsekapital inlevereras till marinförvaltningen att tillföras anslaget för underhåll av fartyg m. m., emedan från detta anslag väsentligen de förskottsmedel anvisats, vilka möjliggjort att rörelsekapital, utöver vad som använts för inlösen av verkstadsförråden, ej behövt tagas i anspråk.

Riksräkenskapsverket framhöll i utlåtande den 29 december 1948, att redovisningen vid marinverkstäderna under budgetåret 1947/48, i vad avsåg rörelsekapitalet och räntan därå, icke kunde anses tillfredsställande. Riksräkenskapsverket ville för sin del föreslå, att den nuvarande anord-

ningen med rörelsekapital ersattes med en rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Enligt riksräkenskapsverket skulle härigenom vinnas både att redovisningen bleve enklare och klarare och att storleken av rörelsekapitalet alltid smidigt kunde anpassas efter det föreliggande behovet.

Sedan jämväl *statens sakrevision* och *försvarets civilförvaltning* avgivit utlåtanden i ärendet, avgav *marinförvaltningen* med skrivelse den 24 augusti 1949 förnyat yttrande över erfarenheterna av redovisningsbestämmelserna för marinverkstäderna och dispositionen av vid marinverkstäderna redovisade vinstmedel för budgetåret 1947/48. Marinförvaltningen biträdde härvid riksräkenskapsverkets förslag om rörlig kredit hos riksgäldskontoret samt förklarade sig ha för avsikt att i särskild ordning göra framställning härom.

Jämväl *fullmäktige i riksgäldskontoret* har, i skrivelse den 26 januari 1950, ifrågasatt om icke en rörlig kredit borde öppnas för marinverkstäderna. Krediten skulle få utnyttjas i mån av behov, och å utnyttjade kreditbelopp borde utgå ränta efter en räntesats varom överenskommelse skulle få träffas mellan riksgäldskontoret och marinverkstäderna.

Sedermera har marinförvaltningen med skrivelser den 3 december 1949 och den 12 januari 1951 avgivit förslag till disposition av vid marinverkstäderna redovisade överskott per den 30 juni 1949 respektive den 30 juni 1950.

I utlåtande den 29 maj 1951 har *statens sakrevision* framhållit, att de överskott vid marinverkstäderna i Karlskrona av 1 700 000 kronor och vid marinverkstäderna i Stockholm av 550 000 kronor, som i enlighet med en inom sakrevisionen verkställd utredning föreslagits överföras till kon-ton för disponibla medel, principiellt vore av den art, att de borde inlevereras till statsverket. Därjämte borde i enlighet med marinförvaltningens förslag till statsverket inlevereras tillhoppa omkring 400 000 kronor, vilket motsvarade i boksluten verkställda avsättningar för räntor och civilbeställningspålägg. Likviditeten vid marinverkstäderna syntes emellertid enligt sakrevisionen icke medgiva inleverering av sammanlagt omkring 2 650 000 kronor utan att anslaget till rörelsekapital toges i anspråk. Därigenom skulle emellertid marinverkstädernas möjligheter att vid behov disponera likvida medel kunna minskas i sådan utsträckning, att risk för driftsstörningar på grund av likviditetssvårigheter skulle kunna uppstå. En förutsättning för att överskott skulle kunna inlevereras i angiven utsträckning vore därför enligt sakrevisionen, att rörelsekapital i tillräcklig omfattning ställdes till marinverkstädernas förfogande, lämpligen i form av rörlig kredit.

Med skrivelse den 27 februari 1953 har sedermera *marinförvaltningen* gjort framställning om rörlig kredit för marinverkstäderna. Förvaltningen framhåller härvid, att behovet av rörelsekapital för marinverkstäderna

successivt ökats. Enligt ämbetsverket sammanhänger detta främst med den fortlöpande höjningen av prisnivån, ökad förrådshållning av material och halvfabrikat, ökad produktion samt minskning av anslagsmedel för täckning av beredskapskostnader. De härigenom ökade anspråken på rörelsekapital har, framhåller marinförvaltningen, hittills kunnat täckas endast genom uttagande av förskott och à conto-betalningar i största möjliga utsträckning, genom balansering av vinstmedel samt genom ersättningsanskaffning av maskiner m. m. i mindre utsträckning än behållningen å maskinersättningskontot medgiver. Till de hittillsvarande finansieringsmöjligheterna har jämväl bidragit, att ränta å ianspråktaget rörelsekapital samt intäkter av civilbeställningspålägget (sammanlagt cirka 700 000 kronor) ännu icke inlevererats till statsverket. På grund av det ansträngda likviditetsläget har vidare den erforderliga reserven för oförutsedda utgifter numera nedgått under vad som kan anses tillrådligt. Per den 31 januari 1953 uppgick sålunda de likvida medlen inklusive icke ianspråktaget rörelsekapital endast till cirka 2,7 miljoner kronor. Då den sammanlagda omsättningen för marinverkstäderna under innevarande budgetår beräknas uppgå till mer än 60 miljoner kronor, innebär detta, att reserven av likvida medel trots utnyttjande av alla till buds stående finansieringsmöjligheter motsvarar endast cirka två veckors löpande utgifter.

Med anledning av det anförda anser marinförvaltningen att en utökning av rörelsekapitalet för marinverkstäderna är oundgängligen nödvändig, särskilt som behovet av rörelsekapital kommer att såvitt nu kan bedömas ytterligare stegras. Ämbetsverket föreslår, att det nuvarande rörelsekapitalet å 6 miljoner kronor omlägges från investeringsanslag under fonden för förslag till statsverket till en rörlig kredit i riksgäldskontoret samt att ifrågavarande kredit utökas till 12 miljoner kronor. Därest inleverering av vinstmedel anses böra ske i större utsträckning än som marinförvaltningen föreslagit, erfordras ytterligare rörlig kredit å 3 miljoner kronor. Förvaltningen föreslår ävenledes, att räntefoten för den föreslagna rörliga krediten utgår med 3,6 %, samt att räntan å ianspråktagen rörlig kredit inlevereras till riksgäldskontoret enligt närmare överenskommelse mellan riksgäldskontoret och marinförvaltningen. I fråga om marinverkstädernas rätt att utnyttja ifrågavarande rörliga kredit bör det enligt marinförvaltningen ankomma på ämbetsverket att utfärda erforderliga föreskrifter.

I utlåtande den 28 februari 1953 angående disposition av vinstmedel hos marinverkstäderna m. m. anför *riksräkenskapsverket* att den erforderliga utökningen av marinverkstädernas rörelsemedel bör ske samtidigt med att det nuvarande rörelsekapitalet ersättes med en rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Riksräkenskapsverket anser att vinstmedel från marinverkstädernas rörelse bör inlevereras till statsverket i större omfattning än marin-

förvaltningen föreslagit. En rörlig kredit å 15 miljoner kronor bör enligt riksräkenskapsverkets mening vara tillräcklig även vid bifall till verkets förslag. Ämbetsverket förutsätter att rörelsemedlen icke anlitas för finansiering av nödvändiga rationaliserings- och moderniseringsarbeten.

Föredraganden.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har i enlighet med riksdagens medgivande såsom rörelsekapital för marinverkstäderna under fonden för förslag till statsverket ett investeringsanslag av 6 miljoner kronor ställts till förfogande mot en ränta av 3,6 % på ianspråktaget belopp. Detta rörelsekapital har endast delvis utnyttjats. I stället har rörelsen i huvudsak finansierats genom räntefria förskott från beställare, vilka exempelvis enligt balansräkningarna vid budgetårsskiftet 1950/51 utgjorde cirka 13 miljoner kronor för marinverkstäderna sammanlagt. Största delen av detta förskottsbelopp hade erhållits från marinförvaltningen.

Såsom riksräkenskapsverket påpekat kan den nuvarande redovisningen vid marinverkstäderna i vad avser rörelsekapitalet och räntan härå icke anses tillfredsställande. Anledningen till att man såsom rörelsemedel utnyttjat från anslag under fjärde huvudtiteln erhållna förskottsmedel i stället för de medel, som särskilt anvisats för ändamålet, synes vara att söka däri att enligt numera gällande principer för kapitalbudgetens utformning medel, som lyftes från investeringsanslag under fonden för förslag till statsverket och som sedermera återbetalas, icke ånyo kan utbetalas av riksgäldskontoret. Riksräkenskapsverket har därför föreslagit att den nuvarande anordningen med rörelsekapital skall ersättas med en rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Sedan jämväl fullmäktige i riksgäldskontoret och statens sakrevision uttalat sig i samma riktning, har marinförvaltningen gjort framställning i ämnet.

Den förebragta utredningen får anses ha styrkt nödvändigheten av att det nuvarande för marinverkstäderna avsedda rörelsekapitalet omlägges från investeringsanslag under fonden för förslag till statsverket till en rörlig kredit i riksgäldskontoret, och jag finner mig därför böra förorda en dylik omföring. Vad angår storleken av nämnda kredit har marinförvaltningen beräknat densamma till 12 miljoner kronor under förutsättning att vid marinverkstäderna uppkomna vinstmedel inlevereras till statsverket i av ämbetsverket föreslagen omfattning; i annat fall beräknas 15 miljoner kronor vara erforderliga. Marinförvaltningens förslag i förevarande hänseende, vilket är beroende av Kungl. Maj:ts prövning, innebär att uppkomna vinster i avsevärd utsträckning skulle få tagas i anspråk för anskaffande av utrustning m. m. för marinverkstäderna. Enligt riksräkenskapsverkets mening bör uppkommande vinster å arbeten, som utföres vid marinens verkstäder, endast kunna disponeras för täckande av förluster

å andra vid verkstäderna utförda arbeten. Redovisad nettovinst skulle alltså, till den del den ej befinnes böra reserveras för täckande av framdeles uppkommande förluster, tillgodoföras inkomsttiteln Övriga diverse inkomster. Jämväl sakrevisionen har i princip samma uppfattning. Enligt sakrevisionens uppfattning bör dock överskottet i viss utsträckning kunna anlitas för finansiering av nödvändiga rationaliserings- och moderniseringsarbeten. Utan att nu i detalj taga ställning till vilka inkomstbe-
lopp som bör inlevereras till statsverket räknar jag med att 13 miljoner kronor skall bli tillräckliga. Jag får dock erinra om att försvarets fabriksstyrelse, med en omsättning ungefärligen motsvarande marinverkstädernas, disponerar ett rörelsekapital av 20 miljoner kronor och dessutom en rörlig kredit av 15 miljoner kronor.

Jag föreslår alltså att marinverkstäderna tillerkännes en rörlig kredit i riksgäldskontoret å högst 13 miljoner kronor. Krediten bör löpa med ränta till den del den tages i anspråk. Räntesatsen bör bestämmas av fullmäktige i riksgäldskontoret efter överenskommelse med marinverkstäderna. I vad avser rätt för riksgäldskontoret att tillhandahålla ifrågakörande kredit torde riksdagens bemyndigande böra inhämtas. I övrigt torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda i ärendet erforderliga bestämmelser.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för beredande, på sätt i det föregående angivits, av rörelsemedel åt örlogsvarvens marinverkstäder tillhandahålla sagda verkstäder en rörlig kredit av 13 000 000 kronor.

Med bifall till vad föredraganden sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Alf Resare.